

La pintura empordanesa, més enllà del tòpic

crònica

Qui ha tingut la sort durant els darrers vint anys d'anar seguint la feina feta des del Museu de l'Empordà de Figueres no solament no s'haurà estranyat, sinó que haurà considerat inevitable –i positivament desmitificador– que aquest centre i la seva conservadora Àlicia Viñas hagin acabat preparant l'exposició «L'Empordà terra d'artistes. Pintors i escultors de l'Alt Empordà. 1859-1968» i l'hagin dut en primer lloc a Barcelona on, des del 16 de juny i fins al final d'agost, en el renovat espai de la Pia Almoïna, els visitants hauran pogut descobrir una dimensió del fenomen artístic empordanès, molt més ampla i complexa que la simplista visió que associa l'art empordanès amb el tòpic de la tramuntana, el surrealisme i Dalí.

malgrat l'eclecticisme aparent que la mostra ens transmet d'entrada, hi ha unes línies de treball que configuren grups prou ben definits i representatius. La

A la dreta, *Figura surrealista*, d'Esteve Francès (1913-1976).

A sota, *Pujada del Castell* (1899) de Josep Blanquet, és un oli executat a partir d'una fotografia de l'Àlbum Rubaudonadeu que va il·lustrar la portada del núm. 162 de la *Revista de Girona*.

Estructurada a partir d'un fil conductor cronològic i estilístic, l'exposició reuneix cent trenta-quatre obres de fins a setanta-quatre artistes diferents que, d'una manera o altra, es mouen al voltant de Figueres o de Cadaqués. Lluny d'acabar essent un calaix de sastre on s'han fet cabre obres i autors que només comparteixen el fet de viure o passar èpoques a l'Empordà, els organitzadors aconsegueixen fer evident que,

importància d'alguns dels quals –com ara el dels deixebles de Juan Núñez– no ha acabat mai de ser prou reconeguda oficialment.

Així, en un primer bloc es mostren obres de pintors empordanesos del final del XIX: Josep Blanquet, interessant antecessor de l'hiperrealisme; Josep Bonaterra aquarellista proper a l'impressionisme i autèntic patriarca de la pintura empordanesa; Guillem Comalat, pintor d'estil romàntic; el retratista Miquel Gimferrer; Marià Llavenera, paisatgista format a Olot però que troba un llenguatge personal afí al de Cézanne i que inicia una nova manera de veure l'Empordà; i Eusebi de Puig, autor d'una pintura refinada molt propera al

moviment nabí. S'agraeix la presència de peces com les de Caterina Albert, més coneguda per la seva dedicació a la literatura, però que és una eficaç pintora de temes costumistes i una dibuixant interessantíssima i també les de Narcís Monturiol,

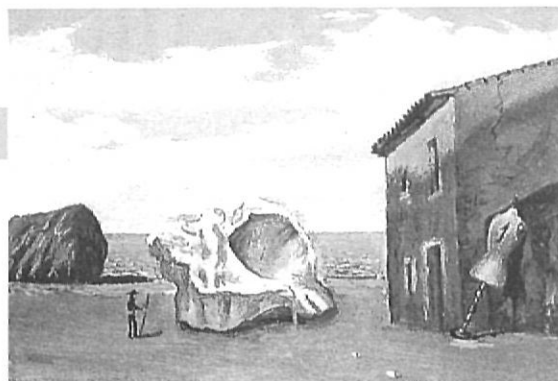
famós com a polític i inventor però notable dibuixant i retratista.

En un segon conjunt s'agrupen les obres de Joan Núñez, extraordinari dibuixant i gravador, i dels seus deixebles: Marià Baig, pintor realista que evolucionarà cap a un *expressionisme oníric*; Joaquim Bech de Careda, autor de dibuixos on la pulcritud del traç i l'encert en la composició donen un aire de serenitat utòpica al paisatge empordanès; Salvador Dalí el qual no es cansà de reconèixer que fou Joan Núñez qui li ensenyà els secrets del clar-obscur i li va transmetre la passió pel gravat; Ramon Reig, pintor de tècnica gairebé miniaturista i aquarel·lista reconegut.

Un interès especial ofereix el tercer bloc temàtic en el qual l'exposició presenta els màxims representants de la pintura surrealista empordanesa, anteriors i/o contemporanis a Salvador Dalí: Jaume Figueras; Esteve Francès; Joan Massanet; Àngels Planells i Àngeles Santos. Davant les peces d'aquests artistes, un pren consciència d'una manera de fer que no és exclusiva de Dalí, encara que ell sigui qui la internacionalitzi, i que demostra l'existència d'una autèntica comunió entre alguns trets del paisatge i de la gent *altempordanesos* i el *surrealisme*, de manera que podem preguntar-nos: què deu el surrealisme pictòric al paisatge empordanès? i també, què deu la visió que avui es té de l'Empordà al surrealisme?

Creat l'any 1952, el Grup Indika es va configurar com el primer col·lectiu d'artistes que, des de les comarques gironines, *defensava una actitud*

antiacademicista i oferia una producció d'avantguarda nascuda lluny de Barcelona i plantejada amb una coherència absoluta. Això s'evidencia en les

L'ull que plora
(1964)
d'Àngel
Planells.

*A la dreta,
Rosa* (1948)
de Francesc
Torres Monsó.

interessants obres d'un quart bloc format per obres d'Ester Boix, Joan Massanet, Bartomeu Massot i Evarist Vallès i també de la resta dels components del Grup Indika i que no són pròpiament empordanesos: Joaquim Casellas, Jordi Curós, Marià Oliveras, Torres Monsó i Emília Xargay.

Un cinquè bloc d'autors seria el que formen els pintors *informalistes* que durant els anys seixanta fan interessants propostes plàstiques des d'una línia de treball emmarcada dins l'abstracció. Les peces exposades en descobreixen l'interès i la força de creadors com J.P. Manera, Ramon Molons, Joan Sibecas, Miquel Capalleras, Joaquim Llucià i Jaume Turró.

La presència d'un apartat dedicat a l'escultura empordanesa és encara amb un conjunt de quatre autors: Frederic Marès, Llorenç Cairó, Antoni Casamor i Artur Novoa que tenen, com a estilemes més definitoris de la seva concepció de l'escultura, la nitidesa de volums i l'obsessió per la transparència.

L'exposició s'arrodona amb un bloc sencer centrat en aquells autors que, d'una manera o altra, han estat lligats a Cadaqués i sense els quals seria impossible entendre l'anomenada internacional que té l'Empordà com a terra d'artistes i que dona acollida als artistes que hi arriben; i amb un conjunt d'obres *plàstiques de pensadors o poetes*

lligats a l'Empordà, com Federico García Lorca, J.V. Foix, Eugeni d'Ors i Carles Riba, complementades amb uns versos de Carles Fages de Climent.

Si *exposar* pot tenir el doble significat de, per una banda, ser el desenvolupament d'un discurs

ben articulat, i per una altra consistir simplement en mostrar, oferir a les mirades, val a dir que *L'Empordà terra d'artistes* compleix aquests dos aspectes perfectament i això és possible perquè darrera el Museu de l'Empordà té, ni més ni menys, *setanta-cinc catàlegs, de setanta-cinc exposicions monogràfiques* d'artistes empordanesos, i amb aquest bagatge un pot de debò parlar d'art empordanès des d'un prisma que no té res de «turístic». El catàleg de l'exposició és una eina indispensable per a tots aquells que vulguin acostar-se al tema amb cert rigor, per això fóra important que tant aquest com l'exposició tinguessin la màxima difusió arreu de l'estat.

Ens alegraria molt que, en una *segona entrega*, aquest museu tan injustament eclipsat per l'anomenada d'algun altre museu figuerenc, exposés el que ha estat la realitat artística de l'Empordà en les tres darreres dècades d'aquest segle i que ho fes deixant de banda, com ara ha fet, els sobreentesos i els prejudicis.

ENRIC TUBERT CANADA